

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Р. Пильнік
« ____ » _____ 2025 р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2025 р.

МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ЖИВОПИСНОГО ПОРТРЕТА
УКРАЇНСЬКОГО ДІЯЧА КУЛЬТУРИ

Кваліфікаційна робота
студентки групи ОМ–21
ступінь вищої освіти бакалавр
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)

Сичової Калини Сергіївни

Керівник: доктор філософії (PhD)

з освітніх, пед. наук,

старший викладач

Карпова Вікторія Костянтинівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів ____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, **Сичова Калина Сергіївна**, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайоmlена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота недопускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЖАНРУ ПОРТРЕТ У ЖИВОПИСІ ТА ЙОГО РОЛЬ У СВІТОВОМУ МИСТЕЦТВІ.....	7
1.1. Поняття портрета у живописі, історія розвитку жанра та його роль у світовому мистецтві.....	7
1.2. Аналіз живописних портретів у творчості сучасних українських митців.....	13
1.3. Особливості виконання живописного портрета.....	16
Висновки до розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ЖИВОПИСНОГО ПОРТРЕТА УКРАЇНСЬКОГО ДІЯЧА КУЛЬТУРИ «ПОРТРЕТ ІВАНА МАРЧУКА».....	19
2.1. Особистість Івана Марчука та його унікальність в українській і світовій культурі.....	19
2.2. Виникнення ідеї кваліфікаційної роботи.....	21
2.3. Пошук композиції, тонове та колористичне вирішення роботи.....	22
2.4. Послідовне виконання роботи в матеріалі.....	23
Висновки до розділу 2.....	25
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	29
ДОДАТКИ.....	32
Додаток А.....	32
Додаток Б.....	41

ВСТУП

Актуальність. Сучасне образотворче мистецтво, зокрема жанр портрета, займає важливе місце у культурному житті та розвитку суспільства, адже воно не лише відображає реальність та емоції, але й служить засобом для передачі духовного світу та індивідуальності особистості, формує естетичні цінності, впливає на свідомість людей.

Найвеличнішим художником-портретистом вважається Рембрандт, який виступав новатором у багатьох жанрах, а як портретист, він став творцем унікального жанру портрета-біографії, де життєвий шлях людини і її духовний світ розкриваються у всій своїй складності та суперечливості, наприклад, у його знаменитій серії портретів «Старенькі» [7, с. 16].

В Україні, з її багатою історією та традиціями, живопис в особливості відіграє суттєву роль у формуванні національної свідомості. Сучасне портретне мистецтво в Україні дуже різноманітне, тому жодний офіційний «стандартний» перелік сучасних українських художників-портретистів відсутній – багато митців працюють у змішаних жанрах, експериментують зі стилями та техніками. Проте, аналізуючи сучасні виставкові огляди, публікації мистецтвознавців, можна виокремити кілька прізвищ художників, творчість яких часто згадують як вагому в портретному напрямі: Н. Басараб, К. Білетіна, О. Войтович, О. Канюка, А. Куц, І. Марчук, О. Ройтбурд, П. Сипняк, М. Стефанюк, В. Цаголов, Т. Черевань, О. Щербаков, О. Юрченко, В. Яковець та ін.

Одним із яскравих представників сучасного українського живопису є Іван Марчук, чия творчість не лише відзначається унікальним стилем, але й глибоким змістом, що відображає національні цінності та культурні традиції. Іван Марчук відомий своєю унікальною технікою малювання та оригінальним стилем, що зробило його популярним не лише в Україні, але й за кордоном.

Завдяки своїй унікальній техніці та філософському підходу до живопису, Іван Марчук став яскравим прикладом того, як мистецтво може передавати емоції та думки, що виходять за межі звичайного сприйняття.

Мета дослідження. Метою даної роботи є розробка методики виконання живописного портрета українського діяча культури, художника Івана Марчука, що відображає не тільки зовнішність, але і внутрішній світ особистості.

У відповідності до мети було запропоновано вирішити наступні **завдання:**

1. Проаналізувати мистецтвознавчу літературу з теми кваліфікаційної роботи.
2. Дослідити живописні портрети у творчості сучасних українських митців.
3. Виявити особливості виконання живописного портрета.
4. Дослідити творчість українського діяча культури Івана Марчука і його унікальність в українській і світовій культурі.
5. Обґрунтувати методику послідовного виконання кваліфікаційної роботи.
6. Створити живописний портрет українського діяча культури Івана Марчука.

Об'єкт дослідження: живописний портрет як жанр образотворчого мистецтва.

Предмет дослідження: створення живописного портрета українського діяча культури, художника Івана Марчука.

Для досягнення поставленої мети будуть використовуватися такі **методи дослідження:**

- аналіз – огляд літератури, вивчення живописних портретів та їх технічних та стилістичних особливостей;

- синтез – об'єднання отриманих даних для формування цілісного уявлення про методику виконання живописного портрета;
- порівняльний метод – порівняння робіт відомих художників, які працювали в жанрі портрета для виявлення унікальних рис їх стилю для передачі внутрішнього світу людини, що зображується на портреті;
- історичний метод – вивчення розвитку портретного живопису в контексті історичних подій: від античності до сучасності;
- метод спостереження – оцінка використання певних матеріалів (олійні фарби, гуаш, акварель), технік (графіка, живопис), звертання уваги на кольори, композицію, світлотінь, що підкреслюють емоції та характер людини, що зображується;
- метод інтерпретації – вивчення символів та закодованих знаків у портреті: погляд, вираз обличчя, поза, фон, елементи одягу та ін.;
- експериментальний метод – практичні експерименти з різними техніками і стилями живописного портрета.

Практична значимість роботи. Результати дипломної роботи можуть бути використані педагогами під час розроблення методичних матеріалів для навчання молодих художників, які прагнуть освоїти техніку живописного портрета, в розробці програм художніх шкіл, творчих гуртків та студій, що вивчають образотворче мистецтво. Дослідження також може стати основою для подальших наукових робіт у галузі мистецтвознавства та культурології.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загального висновка, списку використаної літератури та додатків. Обсяг основної частини роботи становить 25 сторінки, загальний обсяг роботи - 49 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЖАНРУ ПОРТРЕТ У ЖИВОПИСІ ТА РОЛЬ У СВІТОВОМУ МИСТЕЦТВІ

1.1. Поняття портрета у живописі, історія розвитку жанра та його роль у світовому мистецтві

Портрет у живописі – це форма зображення людини, де основний фокус зосереджений на її обличчі. Портрет як жанр живопису займає важливе місце в історії мистецтва, впливаючи як на художні течії, так і на суспільні уявлення про людину [1, с. 3]. Основною метою портретного зображення є не лише передання зовнішності моделі, але й поглиблене осмислення її внутрішнього світу, соціального статусу та духовних цінностей. Саме тому портрет залишається одним із найскладніших завдань для художника, що прагне передати не лише фізичні риси, а й психологічний стан суб'єкта. Тобто, портрет у живописі – це не просто зображення зовнішності людини, а комплексне мистецьке відображення її душевного стану, соціальної ролі та індивідуальності.

Традиційно, поняття портрета охоплює зображення людини або групи людей, яке має намір фіксувати індивідуальність, характерні риси та емоційний стан моделі. У своїй сутності портрет може бути як документальним, так і ідеалізованим, що залежить від конкретних завдань автора та історико-культурного контексту. З давніх часів портрет використовувався для увіковічнення важливих особистостей - як політичних діячів, так і культурних та духовних лідерів. В такому розумінні портрет стає своєрідним історичним свідком розвитку суспільства, відображаючи соціальну ієрархію, естетичні стандарти епохи та персональні якості зображуваних осіб [5, с. 386].

Портрет у живописі виконує комплексну функцію в світовому мистецтві. За першого погляду, він служить засобом ідентифікації, допомагаючи

зафіксувати зовнішні риси та соціальний статус суб'єкта [5, с. 387]. Однак глибший аналіз виявляє, що портрет є також інструментом психологічної комунікації між художником і суспільством. Образ портретного героя може виступати символом ідеалів, історичних подій або культурних традицій певної епохи. Так, на портретах монархів або видатних діячів культури часто відбивається еволюція суспільних та естетичних норм. Артистична інтерпретація портрета може впливати на сприйняття історичної пам'яті, стимулювати дискусії щодо сутності краси, сили духу та індивідуальної творчості.

У сучасному контексті живописний портрет продовжує бути актуальним, попри значне розширення засобів комунікації та появу нових медіа [3, с. 1]. Сучасні художники не зупиняються на традиційних технічних прийомах, вони експериментують із світлом, кольором, композицією і навіть використовують елементи цифрових технологій. Водночас фундаментальні завдання портретного жанру залишаються незмінними: відображення людської сутності, емоційного стану та соціальної позиції [4, с. 2]. У цьому сенсі, портрет залишається містком між минулим і майбутнім, дозволяючи через образ зберегти культурну пам'ять та розкрити глибину індивідуального буття [6, с. 88]. Також можна зазначити, що поняття портрета в живописі є багатогранним і динамічним, охоплюючи як суворе документальне відображення зовнішності, так і експресивне вираження внутрішнього світу людини. Роль портрета у світовому мистецтві полягає не лише у збереженні історичної інформації, а й у постійному переосмисленні культури, соціальних структур та взаємин між індивідом і суспільством. Саме через портрет ми можемо простежити зміну естетичних канонів, соціальних моделей та психологічних портретів особистості, що робить його надзвичайно важливим як для істориків мистецтва, так і для практикуючих художників.

Отже, поняття портрета у живописі – це багатовимірне явище, яке постійно розвивається разом із суспільством і культурою. Від класичного зображення рис обличчя до сучасних абстракцій – портрет залишається потужним засобом висловлення художнього бачення, розуміння людської психології та зображення історичної пам'яті.

Функції портрета:

- історична: збереження образів видатних особистостей та важливих історичних моментів;
- комунікативна: портрет, як засіб передачі інформації про соціальне становище, емоційний стан, а також культурні та естетичні цінності;
- рефлексивна: через портрети художники досліджують власну ідентичність, взаємовідносини з оточуючим світом та трансформують традиційні уявлення про образ людини [26, с. 137].

Роль портрета у світовому мистецтві:

- портрет виступає засобом збереження пам'яті про історичні особистості і таким чином впливає на колективну свідомість;
- він є інструментом соціально-психологічного аналізу, відкриваючи красу і недоліки епохи, у якій живе художник, а також допомагає досліджувати поняття ідентичності та змін у суспільстві;
- у сучасному мистецтві портрет не завжди є реалістичним зображенням людини: він може бути символічним, експресивним або навіть алегоричним, що дозволяє висвітлити актуальні соціальні чи особистісні проблеми.

Однак, у світовій мистецькій традиції портрет набув широкого розповсюдження завдяки різним культурним традиціям і впливу соціальних факторів.

У первісних суспільствах примітивне зображення індивідуальних рис людини часто поєднувалися із символічними елементами (Рис.А.1.1), що відображали містичні уявлення про світ та духовність [6, с. 79]. Такі

зображення, хоч і не мали точно вираженого портретного характеру, виконували практичну та ритуальну функцію. На кам'яних стінах печер можна знайти абстрактні зображення осіб, які свідчать про спробу зафіксувати як зовнішні, так і внутрішні якості людини в умовах примітивних релігійних вірувань та первинної культової практики [17, с. 23].

У добу античності портрет починає набувати більш чітких і реалістичних рис, але в Стародавніх Єгипті, Греції та Римі скульптура була популярніше, ніж живопис [1, с. 7]. Суспільне та політичне значення особистості стимулювало митців створювати докладні та ідеалізовані зображення, які мали підкреслити не тільки фізичну красу, але й моральні цінності людини. Образ індивідуума в античних культурах (Рис.А.1.2) часто поєднував елементи реалістичного зображення з алегоричними ознаками та міфологічними канонами, що робило ці зображення дуже насиченими символічним змістом [11, с. 2].

У Стародавній Греції портретне мистецтво (Рис.А.1.3) розвивалося паралельно із філософськими пошуками істини та краси. Грецькі митці, завдяки вивченню анатомії та пропорцій, прагнули максимально точно передати індивідуальні особливості обличчя та емоційне наповнення зображуваних осіб [21, с. 162]. Портрети часто служили способом увічнення ідеалізованих образів громадян, героїв, богів і видатних діячів культури. Особливу увагу приділяли експресії, симетрії та гармонії - елементам, що стали фундаментом класичної естетики.

Майстри Стародавнього Риму (Рис.А.1.4) перейняли традиції грецького зображення людини, але додали власні риси, характерні для римського суспільства [9, с. 14]. Римський портрет виконував переважно патриціанську функцію - це був спосіб відобразити політичний та соціальний статус особи [11, с. 5]. Розвинена традиція бюстів і рельєфних зображень демонструвала реалізм у деталях обличчя, що підтверджувало індивідуальність і силу характеру. До

того ж, римські портрети часто мали документальну цінність - вони ставали засобом самопредставлення родових і політичних досягнень.

В індійському мистецтві портрети (Рис.А.1.5) набули унікального символічного значення, часто переплітаючись із релігійними мотивами та міфологією [7, с. 36]. Образ людини у традиційному індійському живописі не завжди був спрямований на документальне відображення зовнішності [19, с. 299]. Натомість акцент зроблено на внутрішньому світі людини - на її духовній сутності, моральних якостях та містичних здатностях. Зображення богів, святих та видатних діячів відображали як реалістичні, так і ідеалізовані риси, що дозволяло глядачу зануритися у глибину духовних пошуків.

Китайська історія живопису (Рис.А.1.6) також має свої неповторні риси у відображенні людського образу [13, с. 31]. У традиційному китайському портретуванні суттєвий наголос робиться на передачі характеру та внутрішнього світу людини через лаконічність образу та грацію виконання. Часто портрети поєднують реалістичні деталі з елементами каліграфії, символізму та філософських роздумів. Китайські митці вважали [19, с. 301], що правдиве зображення людини повинно відображати не лише фізичні риси, а й її душевну гармонію та внутрішню силу. Традиційні портрети часто були частиною більшого мистецького твору, що включав пейзаж чи поетичний текст, підкреслюючи взаємозв'язок людини із природою та космосом.

Візантійська традиція, зосереджена на духовності та символізмі, акцентувала містичний аспект портретного зображення, де модель мала стати виразником божественної благодаті (Рис.А.1.7) [18, с. 85]. У середньовічній Європі портретна іконографія часто використовувалась для висвітлення церковних та придворних осіб, що відображало важливість статусу і влади [20, с. 22]. Отже, у ранніх епохах портрет був інструментом засвідчення статусу, влади чи релігійності значущої особи.

З часом, особливо починаючи з епохи Відродження, з'явилася тенденція до розкриття психологічної сутності суб'єкта. Ренесанс став переломним моментом, коли портрет перейшов від переважного символічного відображення до дослідження індивідуальності [4, с. 3]. Великі майстри цього періоду, такі як Леонардо да Вінчі, Рембрандт, Рафаель та Мікеланджело, застосовували новітні методи композиції, світлотіні і перспективи, що дозволило досягти реалістичного зображення людських рис та внутрішніх переживань [20, с. 11]. Цікавою подією цієї епохи є серія портретів Рембранта «Старенькі» (Рис.А.1.8, Рис.А.1.9, Рис.А.1.10).

В епоху бароко та класицизму портрети продовжували підкреслювати не тільки фізичну красу, а і моральні чесноти та фізичні ідеали.

Модерністичний живопис розширив традиційне поняття портрета, включивши експерименти з кольором, формою та абстракцією, щоб передати внутрішній стан та контекст епохи [27, с. 31]. Тому, в добу модерну портрет зазнав значних трансформацій. Художники активно працювали над вивченням суб'єктивних аспектів особистості, додаючи психологічну глибину традиційним формам зображення [11, с. 9]. У кінці XIX - на початку XX століття з'явилися експериментальні підходи [14, с. 72]: кубізм, експресіонізм та інші авангардні течії дозволили змінити стандартне бачення форми і композиції портретного зображення.

Таким чином, портрет ставав не лише відображенням реальності, а й потужним засобом вираження внутрішніх смислових пластів як індивідуальних, так і колективних.

1.2. Аналіз живописних портретів у творчості сучасних українських митців

Аналіз живописних портретів у творчості сучасних українських митців окреслює основні теми, технічні особливості та концептуальні підходи, над якими працюють та які розвивають українські художники-портретисти:

1. Тема людської ідентичності. Сучасні українські портретисти часто ставлять у центр картини особистість – її внутрішній світ, емоції та соціальний досвід [6, с. 83]. Така увага до суб'єктивного сприйняття людини відображається в роботах, де портрет не лише документує зовнішність, але і розкриває психологічну сутність героя [21, с. 162]. Наприклад, у роботі «Блискучі очі» (Рис.А.1.11) Катерини Білетіної художництво отримує нове звучання завдяки звертанню до образу української жінки і доповненням цього образу за допомогою національного одягу, аксесуарів, неврівноваженості композиції завдяки червоному тлу, яке горить вогнем, що дозволяє поринути у внутрішній світ портретованої. На картині зображено молоду жінку з вологими блискучими очима, можна здогадатися, що зовсім недавно її переповнювали сильні емоції чи пристрасть, вона плакала, але тепер – дивиться на світ зовсім по-іншому – спокійним, впевненим і чесним поглядом, тож – вогняне тло вже загасили сльози і, як після дощу – в її очах починають віддзеркалювати сонячні промінчики надії.

2. Символізм та концептуальність. Багато авторів сьогодні експериментують із засобами символізму. Використання кольору, форми і навіть підбір композиційних рішень стає засобом для передачі багатозначних сенсових відтінків [10, с. 115]. Так, наприклад, Володимир Яковець у своїх роботах застосовує палітру, де кожен відтінок несе певну емоційну чи культурно-історичну конотацію. Розглянемо його картину «Нефертіті» (Рис.А.1.12), де знайомий до болю класичний образ давньоєгипетської цариці представлений наново елементами абстрактного символізму, що допомагає

глядачам інтерпретувати портрет як своєрідну медитацію над поняттям часу та історії. Дивлячись на картину, спостерігач кожного разу, в залежності від свого настрою, відкриває все нові й нові особливості образу.

Утім, у картині полтавського художника Serhiy Roy (Рис.А.1.13) «Портрет під кольоровим дощем», 2024 р., представлена класична ідея концептуального стилю виконання портрету, що має на меті перехід мистецтва від виконання художніх творів до вільних від матеріального втілення «художніх ідей» (де концепти – загальні уявлення).

3. Діалог традицій і новаторства. У сучасній українській портретній живописній традиції спостерігається цікаве поєднання класичних портретних технік із експериментальними прийомами. Ілля Чічкан, наприклад, у своїй серії «Манківуд» в картині «Автопортрет Гогена» (Рис.А.1.14), французького художника та скульптора ХІХ століття, поєднує традиційні опрацьовані риси з елементами сучасного деконструктивізму, що створює своєрідну містичну атмосферу між минулим і сучасним, між реалізмом та фантазією. Ми звикли до різноманітних зображень відомих особистостей, але художник пропонує нову форму – представляти людей у вигляді мавп. Тим самим художник повертається до проблеми деградації суспільства. Такий підхід дозволяє глядачеві усвідомити, що портрет – це не просто зображення обличчя, а ціла історія, в якій класика набуває нової інтерпретації [22, с. 144].

4. Технічна майстерність та різноманітність засобів вираження. Сучасні художники не обмежуються лише традиційним реалістичним живописом, а активно працюють на межі змішаних стилів, що дозволяє досягти багатовимірності вираження образу [22, с. 143]. Олександр Войтович, наприклад, у своїй роботі «MetafizikaDekarta2» (Рис.А.1.15) експериментує із образом видатного французького математика і філософа, осучаснюючи його до нашого часу. Такий підхід розширює можливості інтерпретації портрету, перетворюючи його в діалог між минулим, сучасним і майбутнім.

5. Інтерпретація соціально-культурних процесів. Портрети сучасних українських митців часто відображають динамічні зміни суспільства. В умовах швидких соціокультурних трансформацій художники підіймають проблеми національної спадщини та глобалізації. Підхід Олександра Войтовича картина «YES» (Рис.А.1.16) до тематики емоцій та внутрішнього стану людини дозволяє розглядати портрет не як статичне зображення, а як акт постійної трансформації, який резонує із сучасними викликами.

6. Унікальні техніки живопису. Найцікавіший аспект сучасного портретного живопису полягає в тому [16, с. 9], як митці поєднують багатовікові традиції з експериментальними пошуками, створюючи роботи, що стають «дзеркалом» внутрішнього світу [24, с. 2], соціальної трансформації та національної ідентичності. Наприклад, варто звернути увагу на творчість Івана Марчука, чиє ім'я стало синонімом художнього пошуку і унікальної техніки живопису [25, с. 23]. У його роботах – таких як знаменита картина «Скажи мені правду» [15, с. 49] (Рис.А.1.17) - характерне використання тонких, майже імпульсивних мазків, які створюють враження постійної метаморфози обличчя - можна простежити як майстерно вплетені елементи фольклору, релігійних та містичних мотивів, які створюють нове бачення образу людини [17, с. 27]. Його використання техніки «невидимого пензля» [23, с. 15], коли фарба накладається багатьма шарами і надає портретам певну загадковість, що дозволяє кожному спостерігачеві відчувати індивідуальний, майже містичний зв'язок із твором [26, с. 136].

Підсумовуючи, можна сказати, що живописні портрети у творчості сучасних українських митців являють собою різнобічне явище: вони поєднують класичну техніку з інноваційним мисленням, забезпечують глибокий емоційний вплив і викликають бажання роздумувати над сутністю людини. Кожен портрет – це невеличка історія, яка через символізм, експеримент та інтроспекцію відкриває нові горизонти у розумінні нашого часу.

1.3. Особливості виконання живописного портрета

Портретний живопис, як і будь-яка форма мистецтва, завжди вимагає певного таланту, але значна частина навичок може бути успішно засвоєна через навчання та практику, просто талановита людина навчиться цьому набагато швидше і покаже кращі результати, ніж людина із звичайними здібностями. Отже, хоча талант і є вирішальним і може допомогти, практично кожна людина може навчитися малювати портрети, якщо вона витратить час на навчання та практику. Таким чином, навіть без природного таланту можна стати вмілим художником-портретистом.

Талант може бути у вигляді природного відчуття форми, кольору або композиції, але багато важливих навичок, таких як техніка малювання, розуміння анатомії людини, робота з освітленнями та тінями, можуть бути засвоєні завдяки навчанню, практиці та досвіду.

Основні аспекти, які сприяють малюванню портрета:

- спостереження – вміння точно спостерігати за деталями обличчя та його виразами;
- технічні навички – здатність працювати із різними техніками та матеріалами;
- теорія кольору – розуміння того, як кольори взаємодіють між собою;
- анатомія – знання структури обличчя і тіла.

Виконання живописного портрета – це багатогранна тема, яка охоплює техніки, стилі, історичні контексти та психологічні аспекти, пов'язані зі створенням портретів.

Живописний портрет має низку особливостей виконання, які визначають його художню цінність та виразність [29, с. 65]. Ось деякі з них:

1. Композиція. Важливо правильно розташувати у просторі людину, яку малюють, вибрати кут зору та фон, які підкреслюють основні риси портрета.

Композиція може бути симетричною або асиметричною, залежно від задуму художника.

2. Колір і світлотінь. Використання кольору та світлотіні є ключовими елементами при написанні живописного портрета. Правильне поєднання кольорів може підкреслити настрій, атмосферу та об'ємність зображення.

3. Текстура та деталі. Портрет може містити різні текстури, які додають йому глибини та реалістичності. Це може бути текстура одягу, волосся, шкіри та ін.

4. Використання символіки. У портретах часто використовуються символи, які можуть надати додатковий зміст або загадковість до зображення. Це можуть бути предмети, невідомі знаки, кольори і навіть фон.

5. Передача характеру. Портрет має відображати не лише зовнішність моделі, але й її внутрішній світ, характер та емоції. Художник використовує вираз обличчя, позу та деталі, щоб передати індивідуальність моделі.

6. Техніка виконання. Вибір техніки (олія, гуаш, акварель, пастель та ін.) також впливає на кінцевий результат. Кожна техніка має свої особливості, які можуть підкреслити або змінити сприйняття портрета.

7. Індивідуальність стилю. Кожен художник має свій унікальний стиль, який впливає на виконання портрета. Це може бути реалізм, імпресіонізм, експресіонізм та ін.

Наведені особливості допомагають художникам створювати живописні портрети, які не лише зображають людину, але й передають її унікальний та емоційний стан.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було розглянуто теоретичні особливості жанру портрет у живописі, його історію, аналіз, особливості виконання та його роль у світовому мистецтві. Основною метою портрета є не лише передання

зовнішності, але й внутрішнього світу та психології, тому жанр портрет залишається одним із найскладніших завдань для художника. Поняття портрета охоплює зображення людини або групи людей і може бути як документальним, так й ідеалізованим.

У первісних суспільствах зображення індивідуальних рис людини часто поєднувалися із символічними елементами, що відображали містичні уявлення про світ та духовність. У добу античності портрет, зокрема і скульптурний портрет, починає набувати більш чітких і реалістичних рис. Портрети часто служили способом увічнення ідеалізованих образів громадян, героїв, царів, богів і видатних діячів культури. Майстри Стародавнього Риму перейняли традиції грецького зображення людини, але додали власні риси, характерні для римського суспільства. У традиційному індійському живописі не завжди було документальне відображення зовнішності. Акцент робився на внутрішньому світі людини, її моральних якостях та містичних здатностях. У традиційному китайському портретуванні суттєвий наголос робиться на передачі характеру та внутрішнього світу людини через лаконічність образу та грацію виконання. Візантійська традиція, зосереджена на духовності та символізмі, акцентувала містичний аспект портретного зображення, де модель мала стати виразником божественної благодаті. У середньовічній Європі портретна іконографія часто використовувалась для висвітлення церковних та придворних осіб, що відображало важливість статусу і влади. В епоху Відродження, з'явилася тенденція до розкриття психологічної сутності суб'єкта. В епоху бароко та класицизму портрети продовжували підкреслювати не тільки фізичну красу, а і моральні чесноти та фізичні ідеали. Модерністичний живопис розширив традиційне поняття портрета, включивши експерименти з кольором, формою та абстракцією, щоб передати внутрішній стан та контекст епохи. В цей час з'явилися експериментальні підходи: кубізм, експресіонізм та інші авангардні течії.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ЖИВОПИСНОГО ПОРТРЕТА УКРАЇНСЬКОГО ДІЯЧА КУЛЬТУРИ «ПОРТРЕТ ІВАНА МАРЧУКА»

2.1. Особистість Івана Марчука та його унікальність в українській і світовій культурі

Сучасність, в якій жив і творив Іван Марчук, була щільно насичена соціально-політичними трансформаціями в Україні. Народившись 12 травня 1936 року в родині ткача в селі Москалівка тодішньої Польщі, а нині території Тернопільської області України, Іван Степанович був свідком Другої світової війни, сталінізму, хрущовської відлиги, брежнєвського застою, особистих постійних переслідувань з боку радянської влади та десятиліть творчого нерозуміння і невизнання, горбачовської перебудови, власної еміграції, світового визнання та свого зоряного часу, періодів після здобуття незалежності України, культурного ренесансу, політичних викликів, російсько-української війни [10, с. 47]. Все це створило сприятливі, хоча і складні умови для творчого пошуку, формуванню унікального підходу Івана Марчука та винаходу власної техніки малювання, яку сам художник називає «пльонтанізм» (від західноукраїнського діалектного слова «пльонтати», себто «плести», «переплітати») що поєднує традиційні і експериментальні форми, традиції українського мистецтва та новаторського бачення. «Пльонтанізм» - це дрібні «запльонтані» (переплетені) лінії, які дивним чином зливаються в чіткі окреслені образи, а ще батько Марчука був ткачем – тому і від батька успадкував оці нитки, каже сам художник: «лінія має бути об'ємна, мазок має бути неплоским» [28, с. 7] (Рис.Б.2.1).

З дитинства Іван мріяв стати художником, але в ті повоєнні часи не було чим малювати: ані олівців, ані фарб, тому хлопчик використовував сік рослин, пелюстки квітів та самі квіти для отримання потрібного кольору на своїх

перших малюнках. Через все життя художник проніс ці винахідливі дитячі експерименти і в його роботах часто можна простежити експерименти із матеріалами, фарбами та нетрадиційними композиційними рішеннями [28, с. 3] (Рис.Б.2.3).

Порівнюючи стиль Марчука із іншими видатними художниками як в Україні, так і на світовій арені, можна відзначити, що Марчук, з одного боку, поважає традиції національного мистецтва, а з іншого – виходить за їх рамки, завдяки чому його роботи мають універсальний характер. Це робить його творчість унікальною і зрозумілою як місцевій, так і міжнародній аудиторії, а входження Івана Марчука у 2007 році до рейтингу «100 видатних українців», ще раз підкреслило значущість творчості художника для української культури [11, с. 11].

Марчук активно використовує символи та метафори, що відображають як глибоку внутрішню драму, так і підсвідомість національного духу. Образи в його картинах часто переповнені метафізичним змістом, що дозволяє глядачеві відчувати подих історії та внутрішнього світу творця [15, с. 32]. Використання символізму сприяє тому, що його мистецтво резонує із загальносвітовими тенденціями [14, с. 50]. Своєю творчістю Іван Марчук підкреслює унікальність української ідентичності, поєднуючи її з універсальними художніми пошуками, що дозволяє його роботам бути зрозумілими і актуальними в глобальному контексті.

Вплив творчості Івана Марчука на сучасне мистецтво важко переоцінити, за все життя він створив понад п'ять тисяч картин [27, с. 5]. Його новаторські підходи і сміливість у використанні інноваційних технік сприяли розвитку сучасної образотворчої культури, як в Україні, так і за її межами. Міжнародні виставки, нагороди та участь у конкурсах і проектах підтверджують його статус, як культурного діяча із вагомим внеском у світове мистецтво. Його роботи знаходять відгук у глядачів із різних країн, що свідчить про

універсальність його бачення свого шляху та сили його мистецького впливу [9, с. 13].

Іван Марчук є найдорожчим сучасним художником України. У червні 2024 року його пейзаж «Зійшов місяць над Дніпром» продали на українському аукціоні Goldens за 300 тисяч доларів. Придбав картину колишній банкір із США, а боротьба на аукціонних торгах була була запекла і покупці перебивали ставками один одного [27, с. 5] (Рис.Б.2.2).

Особистість Івана Марчука визначається такими рисами, як творчий пошук, ексцентричність і сміливість у новаторстві (Рис.Б.2.3). Саме ці якості дозволили йому вийти за рамки традицій та створити свій неповторний художній стиль. Художник вмів поєднати інтелектуальні пошуки з емоційною глибиною, що зумовило особливу енергетику його робіт (Рис.Б.2.4).

2.2. Виникнення ідеї кваліфікаційної роботи

Актуальність виконання живописного портрета українського діяча культури, зокрема, Івана Марчука, обумовлена необхідністю глибшого розуміння його творчого внеску в українське мистецтво та культурну спадщину, тому створення портретних творів видатних особистостей, яким є Іван Марчук, стає важливим елементом у формуванні суспільної свідомості та національної гордості. Крім того, створення портрета видатного вітчизняного художника зумовлена необхідністю глибшого розуміння методів виконання живописного портрета, як одного із основних жанрів образотворчого мистецтва, що відображає не лише зовнішність, а і внутрішній світ особистості, її емоції та характер, а також контекст епохи, яку відображає особистість, яку він зображує.

Ідея кваліфікаційної роботи полягає в тому, щоб вшанувати внесок Івана Марчука у світове та українське мистецтво і популяризувати українську культуру через образ її яскравого представника. Це і художня цінність образу, тому що Марчук має дуже характерну зовнішність: високе чоло, довге сиве

волосся, характерні козацькі вуса, проникливий погляд, харизматична постава – усе це робить його виразним об’єктом для портретного живопису. Портрет такого митця – це ще й виклик для художника, можливість передати характер, глибину образу, дослідити емоційну і психологічну сутність митця. Іван Марчук не просто художник – він представник філософського, інтелектуального мистецтва, творець власної техніки, тож його портрет може бути частиною концептуальної ідеї дослідження особистості митця через його образ.

Створення портрета цього художника на часі. На тлі війни, переосмислення національних цінностей і культурної спадщини України, образ Івана Марчука як митця, що зберіг і розвинув українське мистецтво, набуває ще більшої актуальності.

Ну і не можна згадати особисте зацікавлення: Якщо ти особисто захоплюєшся його творчістю або тебе надихає його історія життя, це також чудова причина. Особисте натхнення – сильна рушійна сила для творчої роботи!

2.3. Пошук композиції, тонове та колористичне вирішення роботи

Під час створення портрета Івана Марчука важливо передати не лише його зовнішність, а й глибину його внутрішнього світу, творче начало, філософію, спробувати розповісти історію його життя, передати глядачеві відчуття глибини особистості митця.

Спочатку була ідея створення портрета Марчука. Мною робились численні пошуки фото референсів (Рис.Б.2.5), (Рис.Б.2.6), замальовки та ескізи портрета Марчука (Рис.Б.2.7), (Рис.Б.2.8), був обраний вдалий референс, за рекомендацією керівника були внесені зміни у референс, а саме, нахил голови не робити під великим кутом, щоб постать Марчука на майбутній картині виглядала впевнено та велично, були пошуки композиційних вирішень (Рис.Б.2.9), розташування у форматі. Після цього розроблялися етюди (Рис.Б.2.10) вже в кольорі з визначенням колориту. Після цього – створення

картону в тоні (Рис.Б.2.11), перенесення на полотно (Рис.Б.2.12), та етапи роботи над оригіналом.

В результаті кропіткої роботи було отримано живописний портрет із глибоким поглядом, що має акцент на очі, як «дзеркало душі» та високе чоло, які підкреслюють інтелектуальність постаті, а рука символізує працьовитість та бажання творити. Іван Марчук – художник контрастів: світло і тінь, гармонія і напруга, глибина і прозорість. Тональне рішення портрета має підкреслювати ці внутрішні протиріччя. Вирішення з м'якими переходами передає глибину, спокій, внутрішню зосередженість, а контрасти передають силу і драматизм постаті художника. Пластичність форми через світлотінь розкривають структуру обличчя, фактури волосся і вусів.

Колір – важливий елемент емоційної атмосфери портрета і має відображати характер художника, його зв'язок з природою передає колір його сорочки і в той же час майже військовий стиль нагадує про страшну війну, що йде на Україні вже багато років. Марчук солідарний з боротьбою України на незалежність і його стиль та колір одягу це підкреслює. Природні, «земляні» (коричневі, сині) тони на тлі портрету як відлуння українського ландшафту та зв'язку митця з рідною землею. Жовтуватий (промінчики сонця) – акцентний колір – як образ його новаторства, експерименту, світла думки.

2.4. Послідовне виконання роботи в матеріалі

Робота над живописним портретом починається з підготовки полотна та після знайденого образу на картоні. Враховуючи образ Івана Марчука, обрано вертикальний формат полотна розміром 50х65, що підкреслює монументальність і значущість постаті митця. Далі на підрамник натягується полотно, яке вже заґрунтовано кількома шарами ґрунту з легким шліфуванням після ґрунтування і наноситься легкий підтон, який дозволяє збалансувати загальну колористику і уникнути «чистої білизни» тону.

Перед малюванням самого портрету малюються кілька попередніх рисунків (етюдів), які дозволяють розглянути найкращі версії майбутнього портрету та узгодити одну з них з керівником. На цьому етапі відбувається поступове уточнення загальної композиції, постави, рис обличчя, волосся, вусів, руки, одягу.

Власне робота над картиною починається з підмальовки, тобто лісеровочно, коричневою фарбою промальовується портрет, розмежуючи світло і тінь, чим передається загальний обсяг портрета. Щоб створити форму обличчя та одягу використовуються тонкі шари олійної фарби. Далі відбувається прокладка основного колористичного шару, вводяться основні гами, укладення плям – обличчя, фон, волосся, вуса, рука, одяг (Рис.Б.2.13). У процесі створення портрета художник постійно відходить від картини і переконується в точності передачі задумок. Після цього відбувається закріплення основних форм і кольорів, додавання та пророблення деталей (очі, ніс, губи, зморшки, рука, текстура шкіри – з урахуванням емоційного стану і характеру (Рис.Б.2.14).

Використання більш густої та непрозорої фарби створює деталі обличчя, волосся та одягу (Рис.Б.2.15).

Найвідповідальніший момент створення портрета – узагальнення і гармонізація, коли відбувається робота над гармонією кольору, ритму, світлотіні. Важливо зберігати співвідношення світла і тіні, уникати однакового тону в різних площинах і створювати об'єм через теплі і холодні відтінки, прозорі та пастозні мазки. Можливе легке приглушення або декоративне завершення заднього плану для акценту на обличчі і точкове підсилення контрастів, колористичних плям, світлових акцентів. Вираз очей має ключове значення. Завершальним етапом роботи над портретом є додавання останніх мазків, таких як відблиски і тіні, що дає портрету більшу реалістичність, гармонійність і живописність.

Після завершення роботи дається достатній час на повне висихання фарб.

Висновки до розділу 2

У другому розділі була розглянута постать Івана Марчука, який є більше ніж художник, а й філософ, мудрець, патріот. Його творчість стала відображенням еволюції української культурної самоідентичності і внесла важливий вклад в світове мистецтво завдяки інноваційним підходам, глибокій символіці та сміливому поєднанню традицій і новаторства. Творчість Івана Марчука продовжує надихати як українських, так і закордонних митців, сприяючи подальшому розвитку образотворчого мистецтва в сучасному світі. У його творах часто відчувається постійний пошук істини, внутрішньої гармонії та розуміння сутності буття. Саме завдяки цим якостям його роботи надихають не одне покоління художників та поціновувачів мистецтва.

Створення портрета цього художника на часі. На тлі війни, переосмислення національних цінностей і культурної спадщини України, образ Івана Марчука як митця, що зберіг і розвинув українське мистецтво, набуває ще більшої актуальності.

Під час створення портрета Івана Марчука важливо передати не лише його зовнішність, а й глибину його внутрішнього світу, творче начало, філософію, спробувати розповісти історію його життя, передати глядачеві відчуття глибини особистості митця. Живописний портрет з глибоким поглядом з акцентом на очі як «дзеркало душі» та високе чоло підкреслюють інтелектуальність постаті, а рука символізує працьовитість та бажання творити.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження в рамках кваліфікаційної роботи, присвяченої методиці виконання живописного портрета українського діяча культури художника Івана Марчука, можна зробити кілька ключових висновків.

1. У процесі аналізу виникнення та розвитку жанру портрет, починаючи з прадавніх часів до сучасних художніх творів, встановлено, що жанр зазнав значної еволюції. Портретне мистецтво, яке розпочалося із символічних зображень первісних людей у печерах, такі зображення, хоч і не мали точно вираженого портретного характеру, виконували практичну та ритуальну функцію і з часом перетворилося на складні і багатозначні композиції, що відображають не лише зовнішній вигляд та індивідуальність людини, а й передають емоції, характер і внутрішній світ. Дослідження показало, що жанр портрет завжди залишався важливою складовою мистецтва і залишається актуальним, незважаючи на появу фотографії та цифрових технологій, адаптуючись до сучасних естетичних вимог та технічних досягнень.

2. Дослідження творчості сучасних українських художників у жанрі портрет, окреслює основні теми, технічні особливості та концептуальні підходи, над якими працюють та які розвивають українські художники. Катерина Білетіна, Олександр Войтович, Володимир Яковець, Іван Марчук, Serhiy Roy, не тільки збагачують жанр портрет новими ідеями, але й засновують нові техніки у жанрі, як, наприклад, авторська унікальна техніка «пльонтанізм» Івана Марчука.

3. Написання портрета завжди вимагає певного таланту і цей талант є вирішальним, хоча і пересічна людина також може навчитися малювати портрети, якщо витратить значний час на навчання та практику. Талант може бути у вигляді природного відчуття форми, кольору або композиції, але багато

важливих навичок, таких як техніка малювання, розуміння анатомії людини, робота з освітленнями та тінями, можуть бути засвоєні завдяки навчанню, практиці та досвіду.

Написання живописного портрета – багатогранна тема, яка охоплює навички та практики в різних техніках і стилях, вміння працювати та експериментувати з фарбами, а також вимагає знань історичних контекстів та психологічних аспектів. Кожен художник має свій унікальний стиль, який впливає на виконання портрета. Це може бути реалізм, імпресіонізм, експресіонізм та ін. Ці особливості допомагають художникам створювати живописні портрети, які не лише зображають людину, але й передають її унікальний та емоційний стан.

4. Іван Марчук є винахідником власної техніки малювання, яку сам художник називає «пльонтанізм», що поєднує традиційні і експериментальні форми, традиції українського мистецтва та новаторського бачення. «Пльонтанізм» - це дрібні «запльонтані» (переплетені) лінії, які дивним чином зливаються в чіткі окреслені образи.

В порівнянні із іншими видатними художниками України і світу, можна відзначити, що Марчук, з одного боку, володіє традиціями національного мистецтва, а з іншого – виходить за їх рамки, завдяки чому його роботи мають універсальний характер. Це робить його творчість унікальною і зрозумілою як місцевій, так і міжнародній аудиторії.

Особистість Івана Марчука визначається такими рисами, як творчий пошук, ексцентричність і сміливість у новаторстві, що дозволило йому створити свій унікальний художній стиль.

5. У ході дослідження і виконання художньо-концептуальної ідеї кваліфікаційної роботи було створено живописний портрет Івана Марчука. Великий майстер обмірковує задуми своєї нової роботи у власній художній

майстерні. Він навчився дивитися крізь простір і час, навіть вийшов за вікові рамки людського життя і продовжує дивувати світ своєю творчістю.

6. Процес створення композиції містив серйозний підхід до розробки ескізів, етюдів та вдалого пошуку композиційного рішення, що дозволило забезпечити якість та значимість роботи. Використання спектру олійних фарб і експериментів з їх поєднанням та якісного полотна сприяло досягненню бажаного ефекту і повного розкриття змісту кваліфікаційної роботи. Документування всіх етапів творчого процесу написання живописного портрета, дозволило прослідкувати еволюцію задумок та ідей, які підкреслюють ефективність методичного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Августюк О. Відображально-виражальна природа та естетична направленість образотворчого мистецтва Волині XVIII-XX століть. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Історичні науки». Острог, 2021. 5(11). С. 1-16.
2. Антонович Є., Удріс І. Українське мистецтвознавство кінця XIX – початку XX століття: дослідження національних форм вітчизняного образотворчого мистецтва. Кривий Ріг : Видавничий дім. 2015. 300 с.
3. Бабенкова О. Єдиний українець зі списку «100 геніїв сучасності»: найцікавіше з життя Івана Марчука. 12 травня 2021 р. URL: <https://24tv.ua/ivanovi-marchuku-85-shho-vidomo-pro-ukrayinskogo-povini/> (дата звернення : 02.01.2025).
4. Володюх Х. Іван Марчук «Вся моя творчість побудована на імпровізації». *Русалка Дністрова*. Тернопіль, 1994. № 12. С. 1-4.
5. Герасимюк М. Іван Марчук як особистість та художник. *Кур'єр Кривбасу*. Кривий Ріг, 2010. №9/10 (№250-251). С. 383-388.
6. Грищенко Н. Феномен Марчука: живопис як форма самоідентифікації. *Наукові записки*. ЦДПУ ім. В.Винниченка, 2020. № 2. С. 78-84.
7. Громова І. Мандруючи Середньовіччям. Живопис Нідерландів. *Мистецтво в школі*. Харків. 2016. №1. С. 15-21.
8. Марчук І. Альбом-каталог. Київ : «Атлант ЮЕмСі», 2004. 519 с.
9. Марчук І. Дорога додому: Альбом. Київ : ТОВ «Атлант ЮЕмСі», 2008. 135 с.
10. Марчук І. Життя і творчість. Київ : Мистецтво, 1996. 176 с.
11. Марчук І. Каталог «Вчора, сьогодні... завжди». Київ : Фенікс, 2016. 112 с.

12. Марчук І. Творчий період 1965-2005: [Альбом]. Київ : ТОВ «Атлант ЮЕмСі», 2005. 28 с.
13. Історія української культури : у 5 т. / за ред. Б. Є. Патона. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 4. кн. 2 : Українська культура другої половини ХІХ століття. 1293 с.
14. Історія української культури: у 5 т. / за ред. Б. Є. Патона. Київ : Наук. думка, 2013. Т. 5, кн. 4 : Українська культура ХХ– початку ХХІ століть. 944 с. : іл.
15. Кияк Б. Гіперпростір Івана Марчука. 50 років «пльотанізму». Світогляд. 2023. №1 (99). С. 48-53.
16. Климчук О. «Я єсмь... (Іван Марчук)». Київ : Український письменник, 2012. 576 с.
17. Костенко Л., Богомолець О., Марчук І. Гіацинтове сонце. Київ : Либідь, 2010. 168 с.
18. Кузьмінець Н., Стадник О. Іван Марчук: легендарна постать українського мистецтва. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів* : матеріали V Всеукраїнської наук.-практ. конф. Одеса, ПНПУ імені К.Д. Ушинського, Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2020. С. 83-88.
19. Максименко Л. Творчість Івана Марчука: Між традицією та новаторством. *Культура і сучасність*. 2019. №1. С. 298-306.
20. Михайленко В., Яковлєв М. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формотворення) : навч. посіб. Київ : Каравела, 2004. 302 с.
21. Нечитайло Г., Коновалова О. Інтерпретація образу людини у портретному жанрі європейського живопису початку ХХІ століття. *Науковий журнал. Молодий вчений*. Розділ: Мистецтвознавство. Київ, 2018. Випуск 5(57). С. 161-166.

22. Павельчук І. Рефлексії символізму в портретних роботах О. Мурашка. *Художня культура і мистецька освіта: традиції та сучасність : зб. матеріалів Міжнар. наук.-творч. конф. НАКККиМ. Київ, 2018. С. 142-144.*
23. Павуляк Я. Дороги додому. Літературно-художнє видання, ілюстроване творами Івана Марчука. Тернопіль : Джура, 2013. 164 с.
24. Садовська Г. Іван Марчук: «Люди йдуть на виставку як на прощу». Вільне життя. 12 грудня 2019. URL: <https://vilne.org.ua/2019/12/ivan-marchuk-lyudy-jdut-na-vystavku-yak-na-proshhu/> (дата звернення : 06.01.2025).
25. Стоянова М. Творчість Івана Марчука. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали VII Всеукраїнської наук.-практ. конф. Одеса, ПНПУ імені К.Д. Ушинського. 2022. С. 23-26.*
26. Тирик М. Художник Іван Марчук та його внесок у розвиток українського малярства. *Студентський вісник національного університету водного господарства та природокористування. Рівне, 2015. Випуск 3(5). С. 136-138.*
27. Український портрет XVI-XVIII століть. Альбом-каталог. Керівник проекту Анатолій Мельник. Київ : Артанія Нова; ПФ Галерея, 2006. 351 с.
28. Хотин Р. «Воля для мене все». У чому секрет геніального пльонтаніста Івана Марчука? 15 травня 2025 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/khudozhnyk-ivan-marchuk-vystavka/33422502.html> (дата звернення : 24.05.2025).
29. Щербаківський Д., Ернст Ф. Український портрет. Виставка українського портрету XVII-XX ст. Київ : Всеукраїнський історичний музей ім. Т. Шевченка. 1925. Репринтне видання. 1993. 81 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до 1 розділу

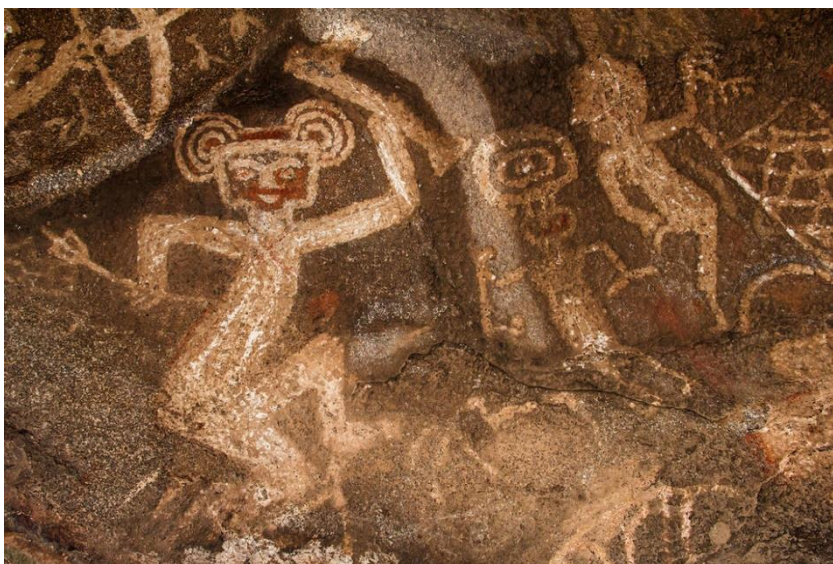

Рис. 1.1. Наскельний малюнок первісного суспільства, 40 000 років тому.

Рис. 1.2. Давньоєгипетська цариця Нефертіті, 1353-1336 до н.е.

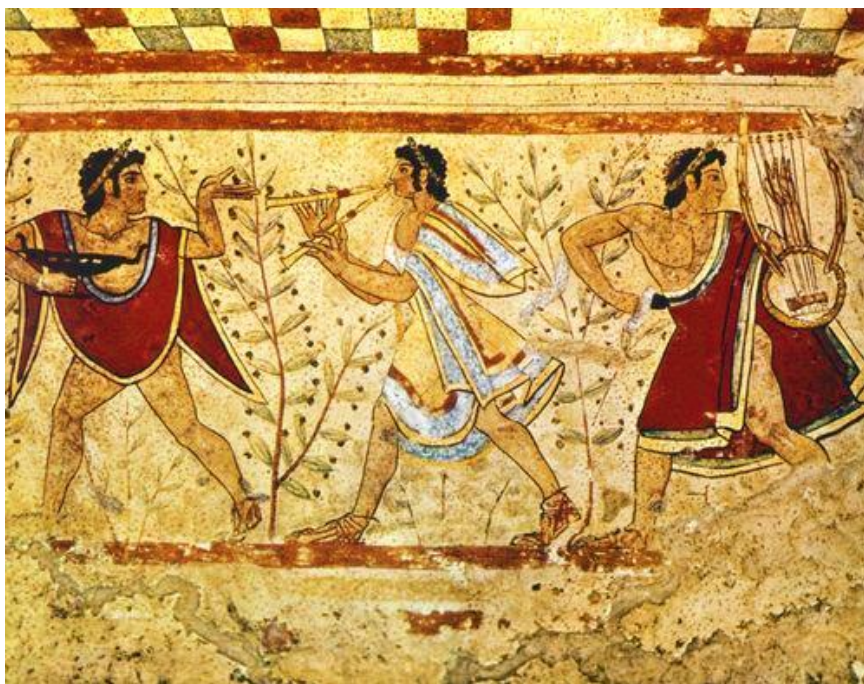

Рис. 1.3. Давньогрецький живопис, V століття до н.е.

Рис. 1.4. Римський імператор Калігула, 38 р. н.е.

Рис. 1.5. Індійський живопис, XII століття.

Рис. 1.6. Китайський живопис, Портрет Гаозонга, 1158 – 1165 р-р.

Рис. 1.7. Візантійський живопис, Богородиця на троні, XII століття.

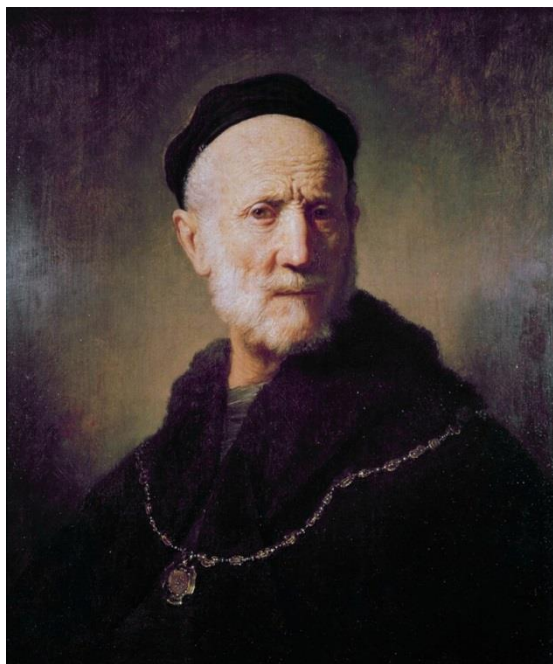

Рис. 1.8. Рембрандт «Портрет старенького із золотим ланцюгом», 1631 р.

Рис. 1.9. Рембрандт «Портрет старенького», 1645 р.

Рис. 1.10. Рембрандт «Портрет старенького в червоному», 1652 ...1654 р.

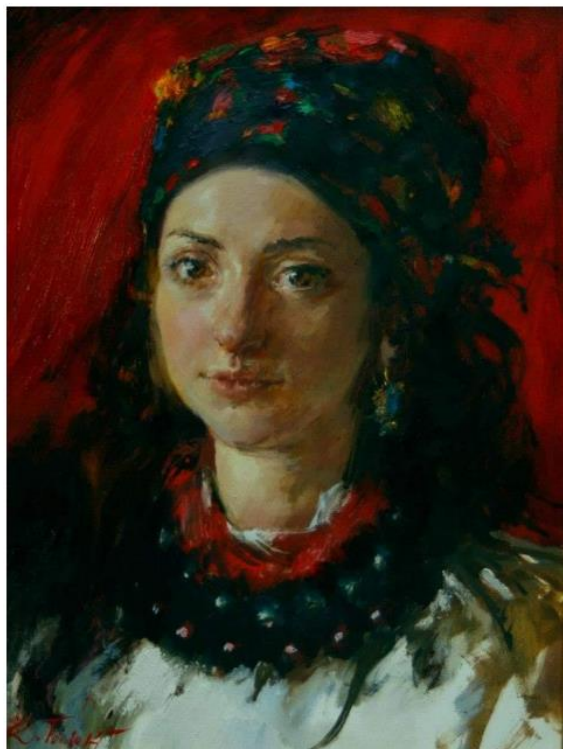

Рис. 1.11. Катерина Білетіна «Блискучі очі», 2014 р.

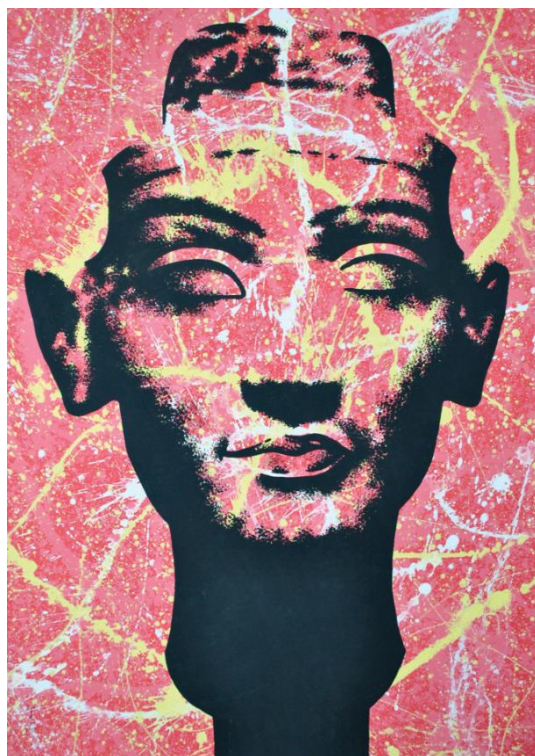

Рис. 1.12. Володимир Яковець «Нефертіті», 2006 р.

Рис. 1.13. Serhiy Roy «Портрет під кольоровим дощем. 2», 2024 р.

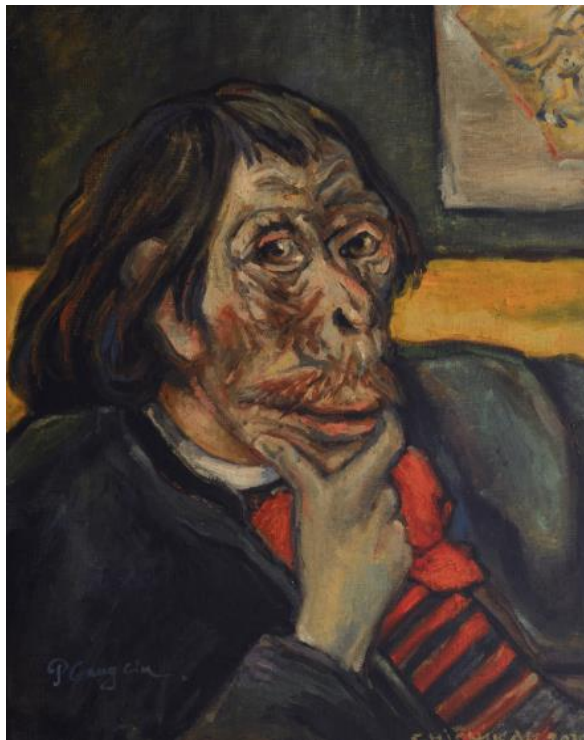

Рис. 1.14. Ілля Чічкан «Автопортрет Гогена», 2019 р.

Рис. 1.15. Олександр Войтович «Metafizika Dekarta2», 2010 р.

Рис. 1.16. Олександр Войтович YES, 2012 р.

Рис. 1.17. Іван Марчук «Скажи мені правду», 2000 р.

Ілюстрації до 2 розділу

Рис. 2.1. Крупний план «пльонток» на одній із картин Івана Марчука.

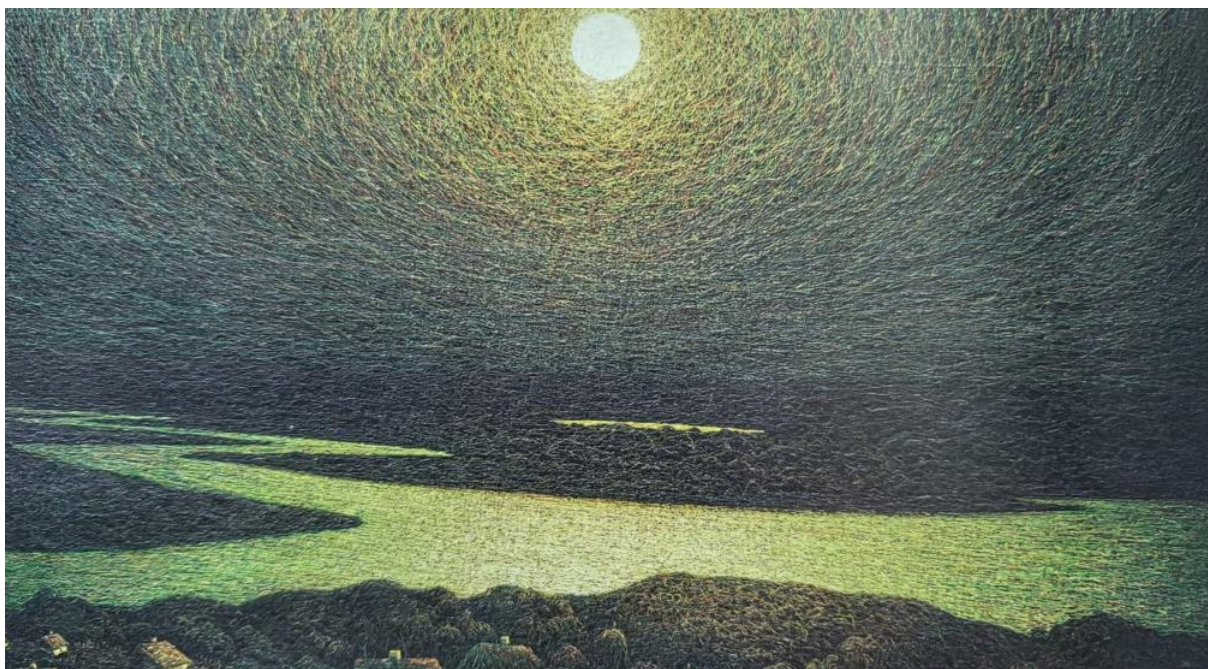

Рис. 2.2. Іван Марчук «Зійшов Місяць над Дніпром», 1980 р.

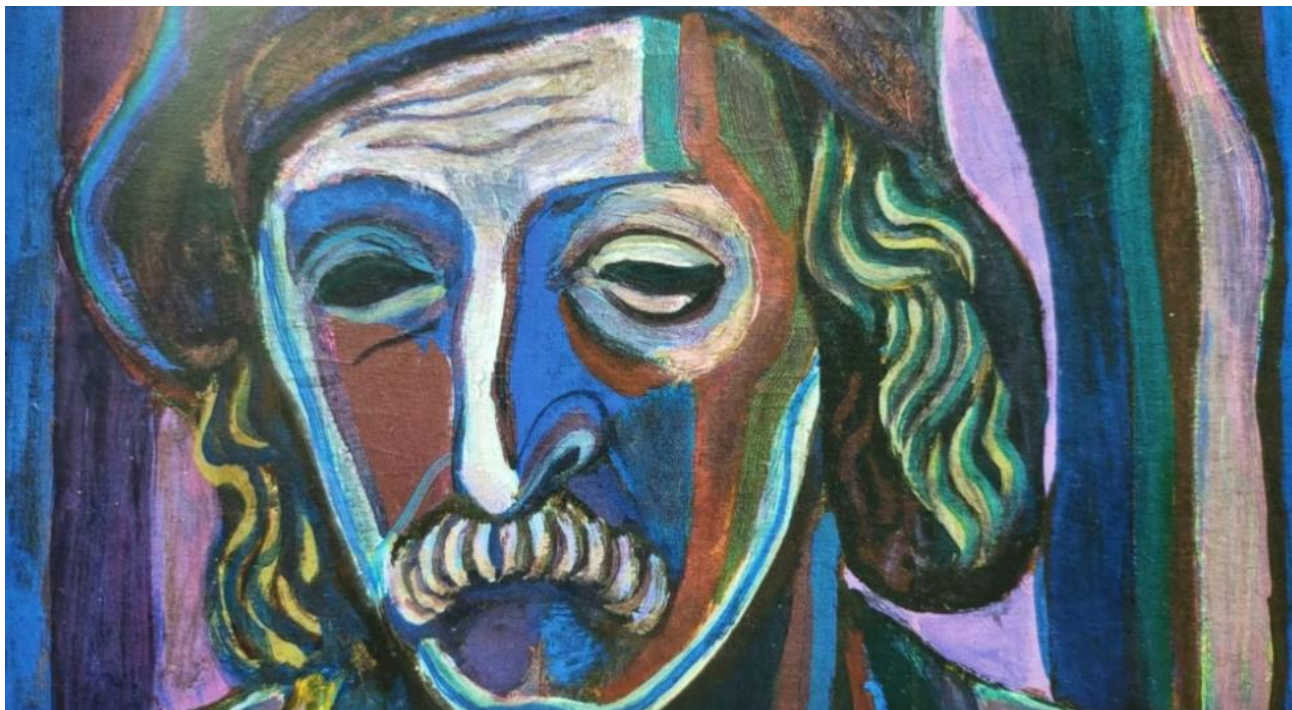

Рис. 2.3. Іван Марчук Автопортрет, 60-ті роки.

Рис. 2.4. Іван Марчук. Виставка «Скажи мені правду» у Відні. Травень 2025.

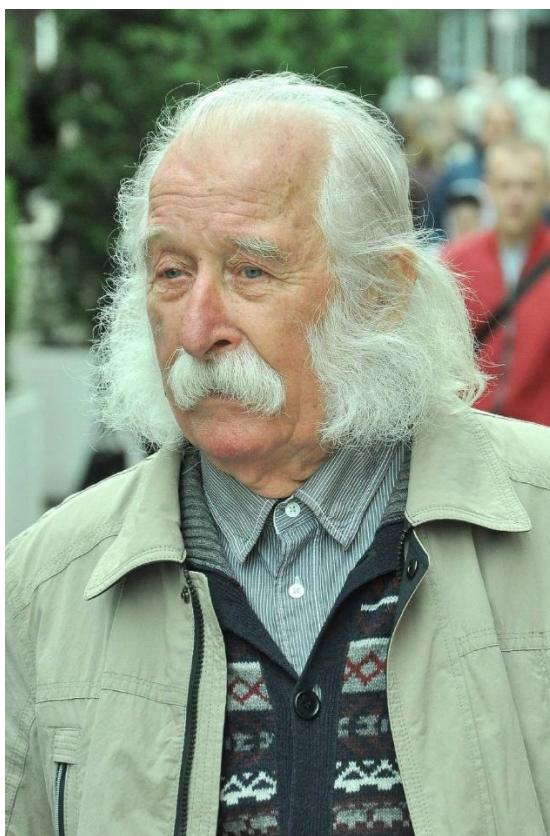
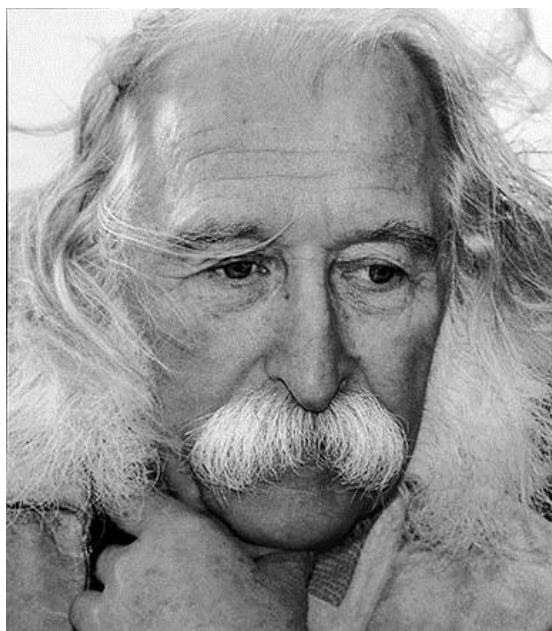
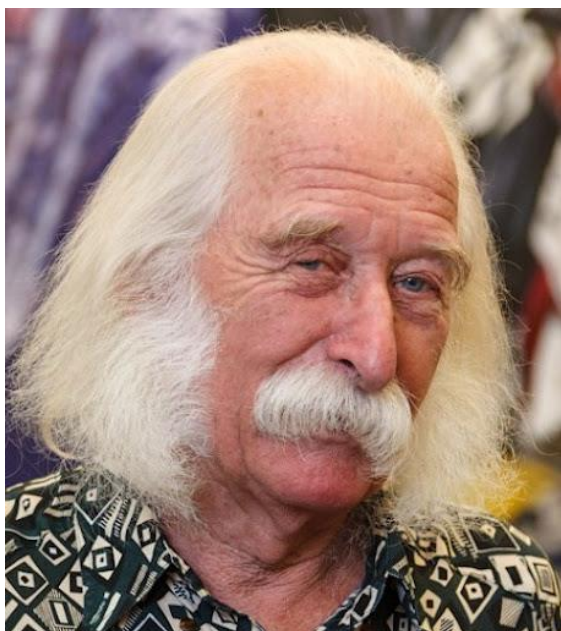

Рис. 2.5. Референси. Іван Марчук в повсякденному житті.

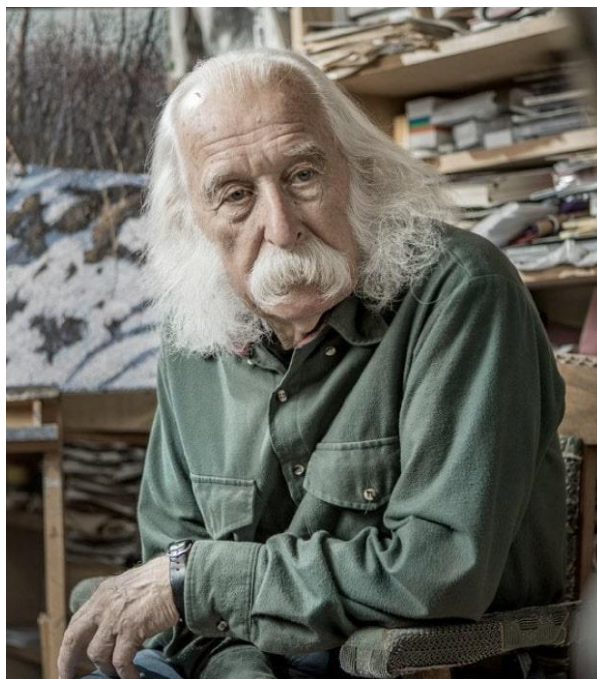
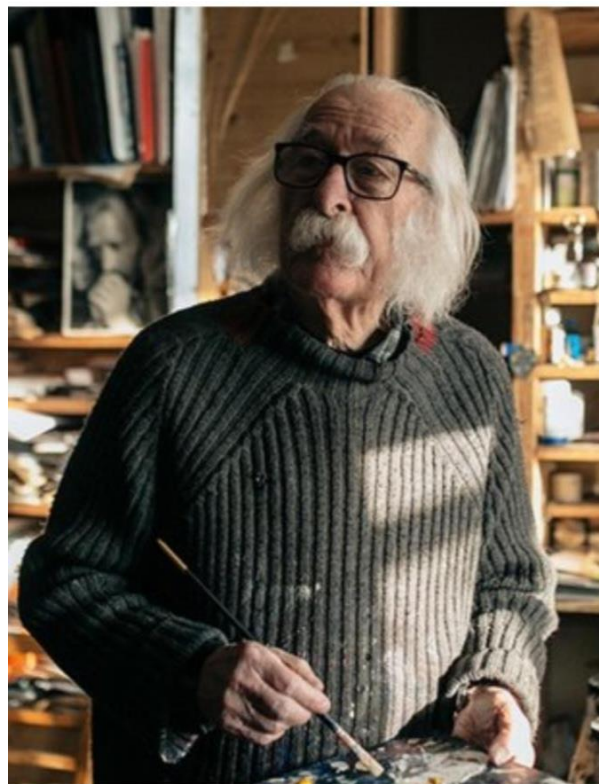
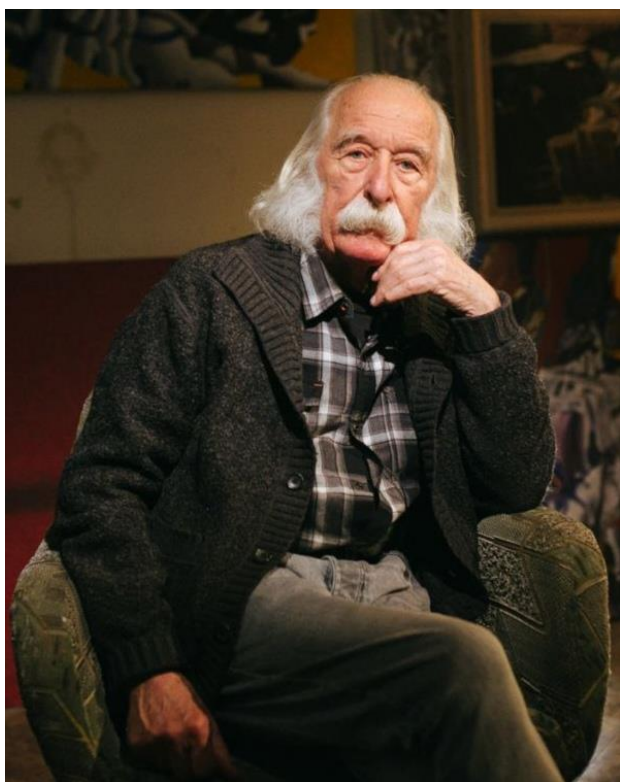

Рис. 2.6. Референси. Іван Марчук в творчому пошуку.

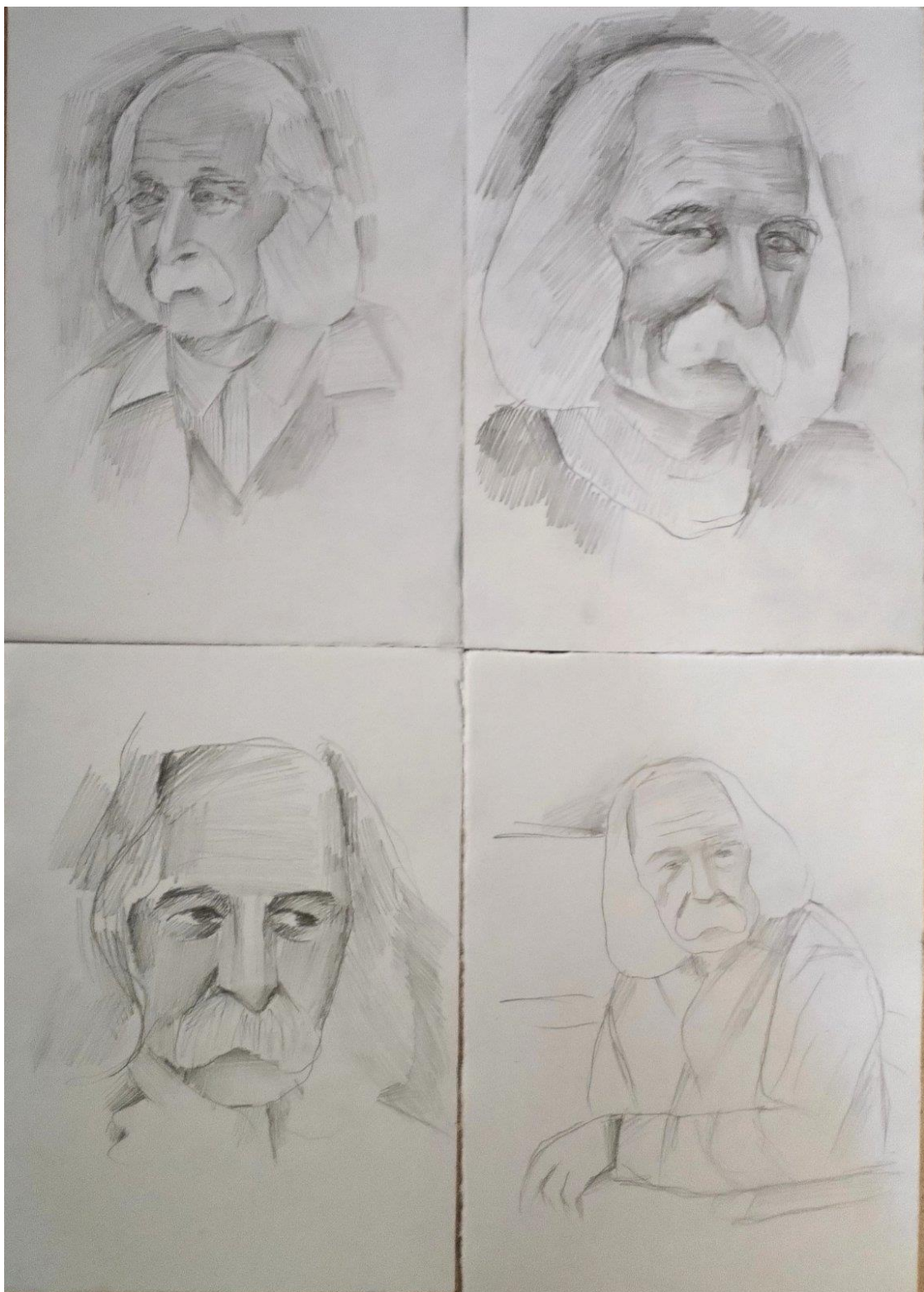

Рис. 2.7. Пошуки. Замальовки, ескізи.

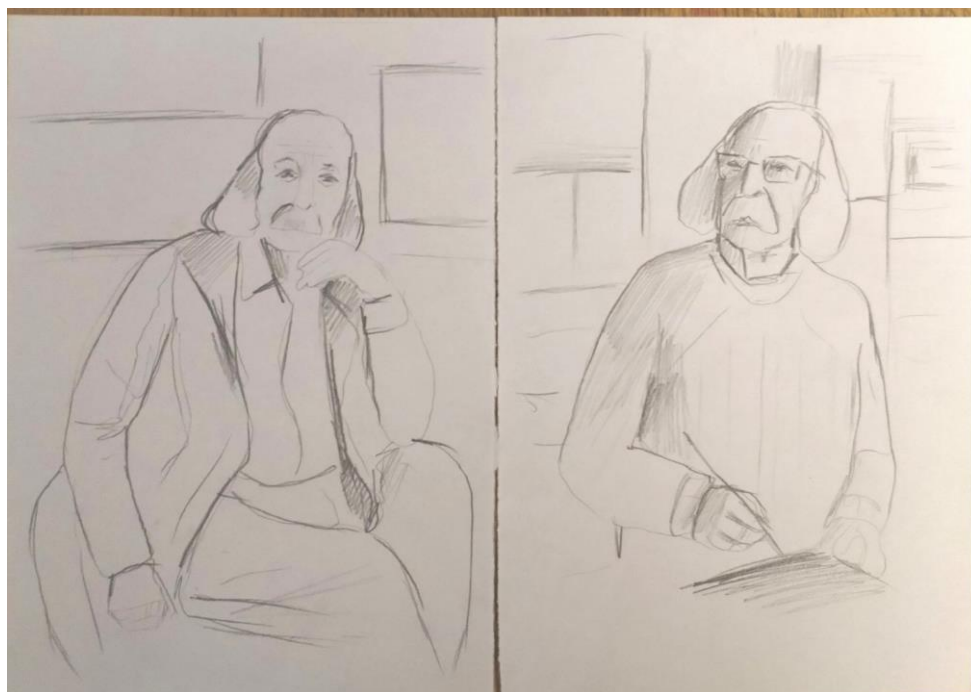

Рис. 2.8. Пошуки. Замальовки, ескізи.

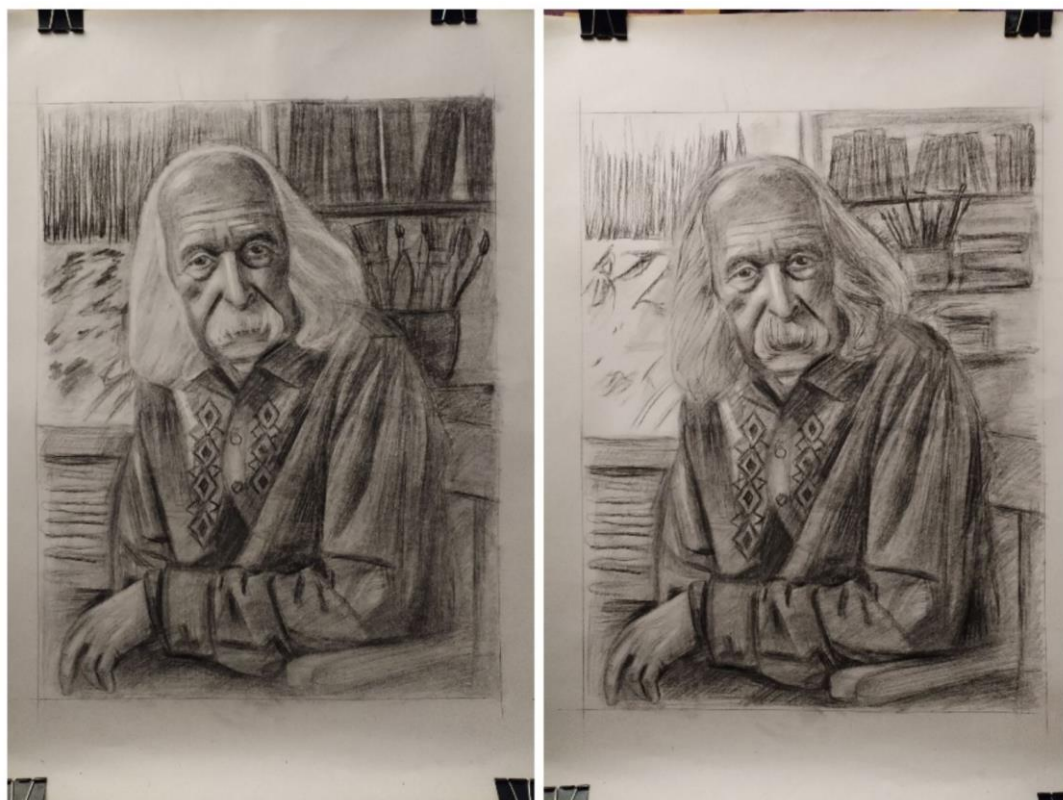

Рис. 2.9. Композиційні пошуки портрету

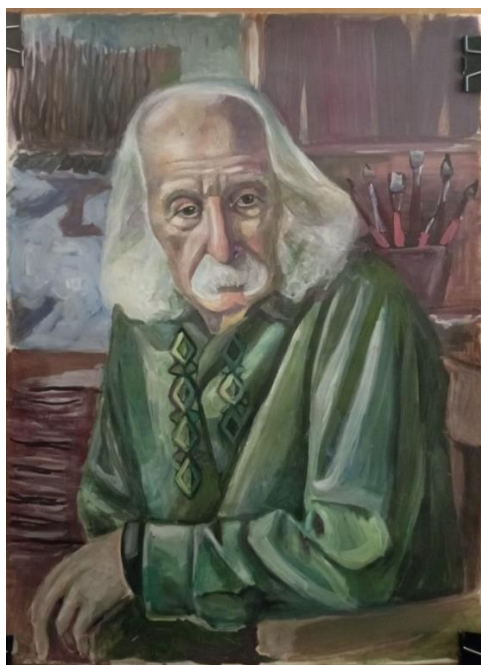

Рис. 2.10. Етюд в кольорі.

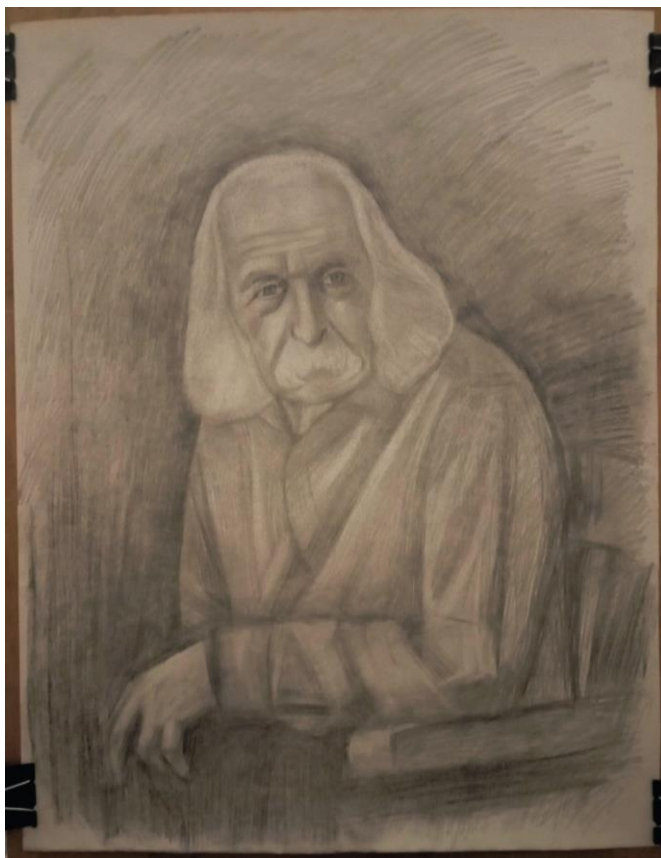

Рис. 2.11. Картон в тоні.

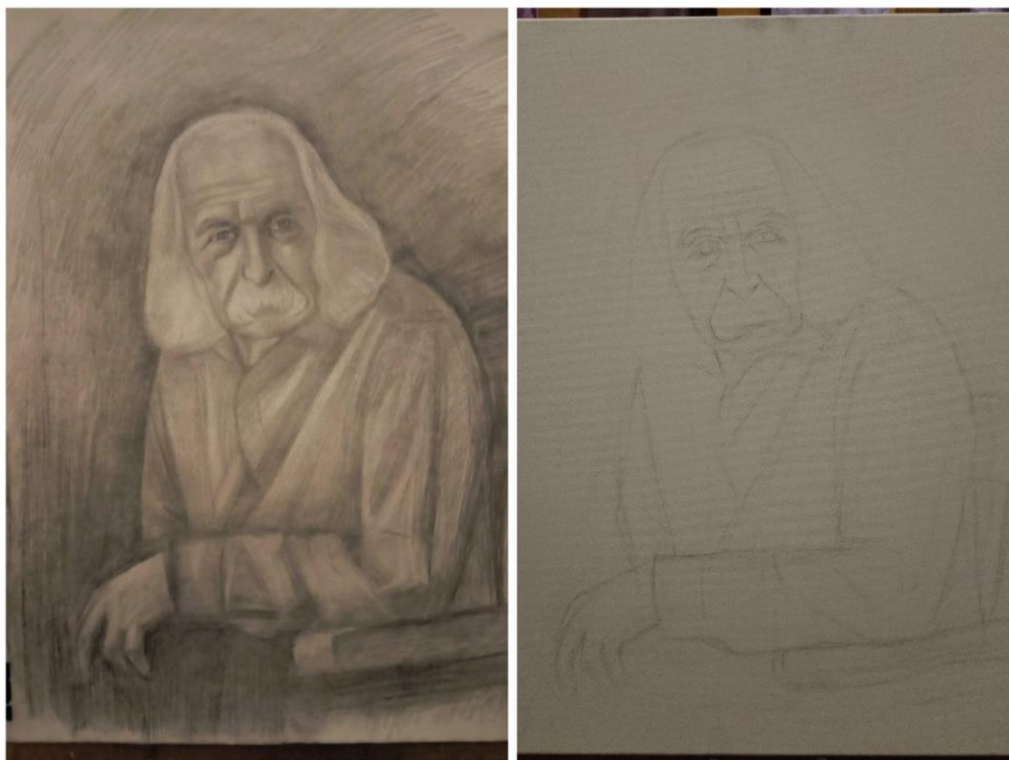

Рис. 2.12. Картон перенесений на полотно.

Рис. 2.13. Закладка кольору, укладання плям.

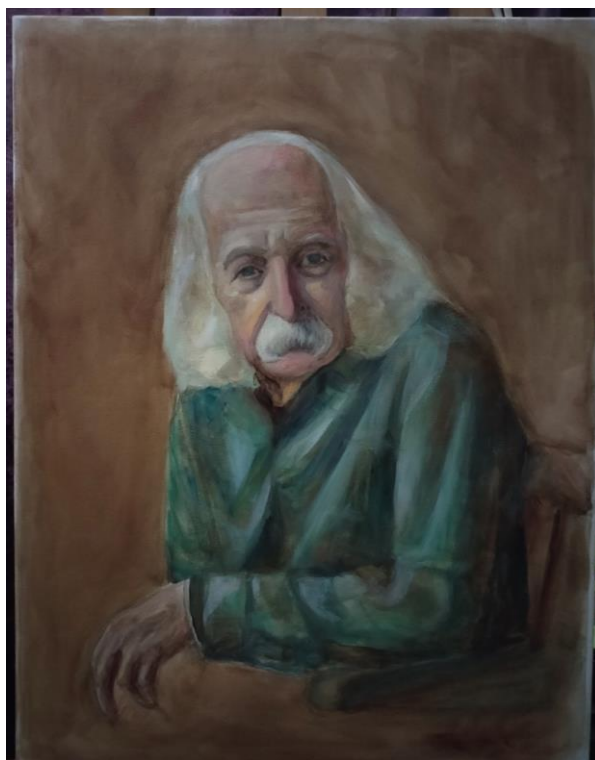

Рис. 2.14. Етап роботи над оригіналом, додавання кольорів

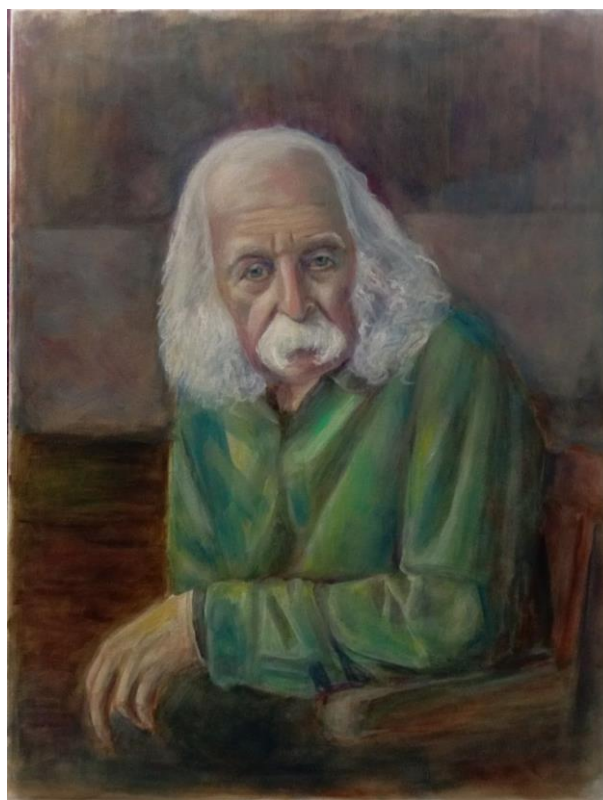

Рис. 2.15. Етап роботи над оригіналом. Промальовка деталей